

Fyziologie práce

MUDr. Vendulka Machartová, Ph.D.

Klinika pracovního lékařství

Fyziologie práce

- zabývá se vzájemným vztahem člověka, práce a pracovního prostředí
- cíl: zajištění nejvhodnějších podmínek k optimálnímu využití výkonové kapacity

Fyziologie práce

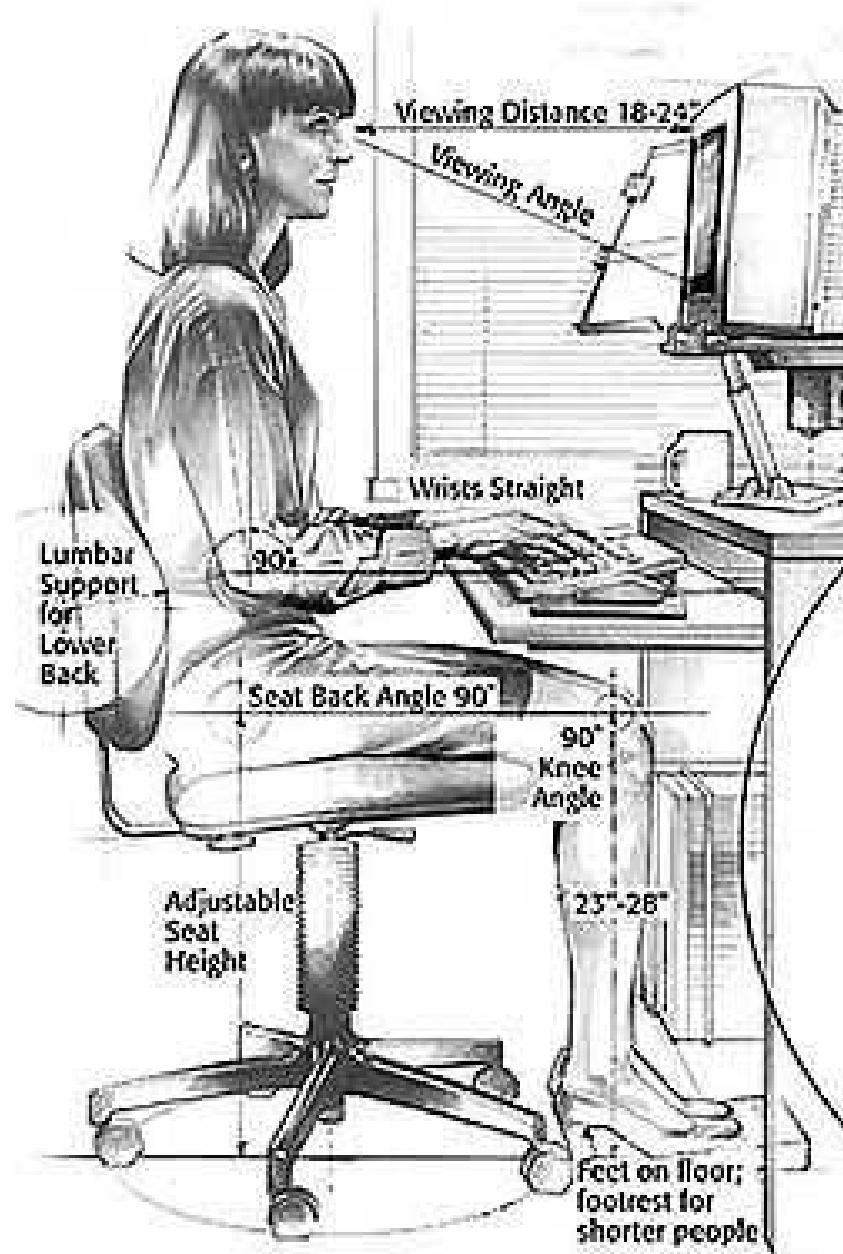
- Pracovní výkon a možnosti jeho ovlivnění.
- Únava a přetížení.
- Režim práce a odpočinku.
- Práce na směny.

Pracovní výkon

- osobní předpoklady jedince
  - tělesné a duševní schopnosti, kvalifikace, zdravotní stav, pracovní motivace
  - posuzování zdravotní způsobilosti
- pracovní podmínky
  - teplota, vlhkost, prašnost, osvětlení, hlučnost, toxické látky, tempo (rychlé, monotonie), pracovní poloha, jednostranné zatížení...

Osobní předpoklady jedince

- Výška
- Váha
- Dosah končetin

Ergonomie (z řečtiny *ergon* práce a *nomos* zákon)

- je věda zabývající se optimalizací lidské činnosti, a to zejména vhodnými rozměry a tvary nástrojů, nábytku a jiných předmětů.

Ergonomie

- mezioborová disciplína, jejímž cílem je dosáhnout přizpůsobení pracovních podmínek výkonnostním možnostem člověka;
- tento vědní obor integruje a využívá poznatky
  - humanitních věd (zejména psychologie práce, fyziologie práce, hygieny práce, antropometrie, biomechaniky)
  - věd technických (např. vědy o řízení, kybernetiky, normování atd.).

Cíl ergonomie

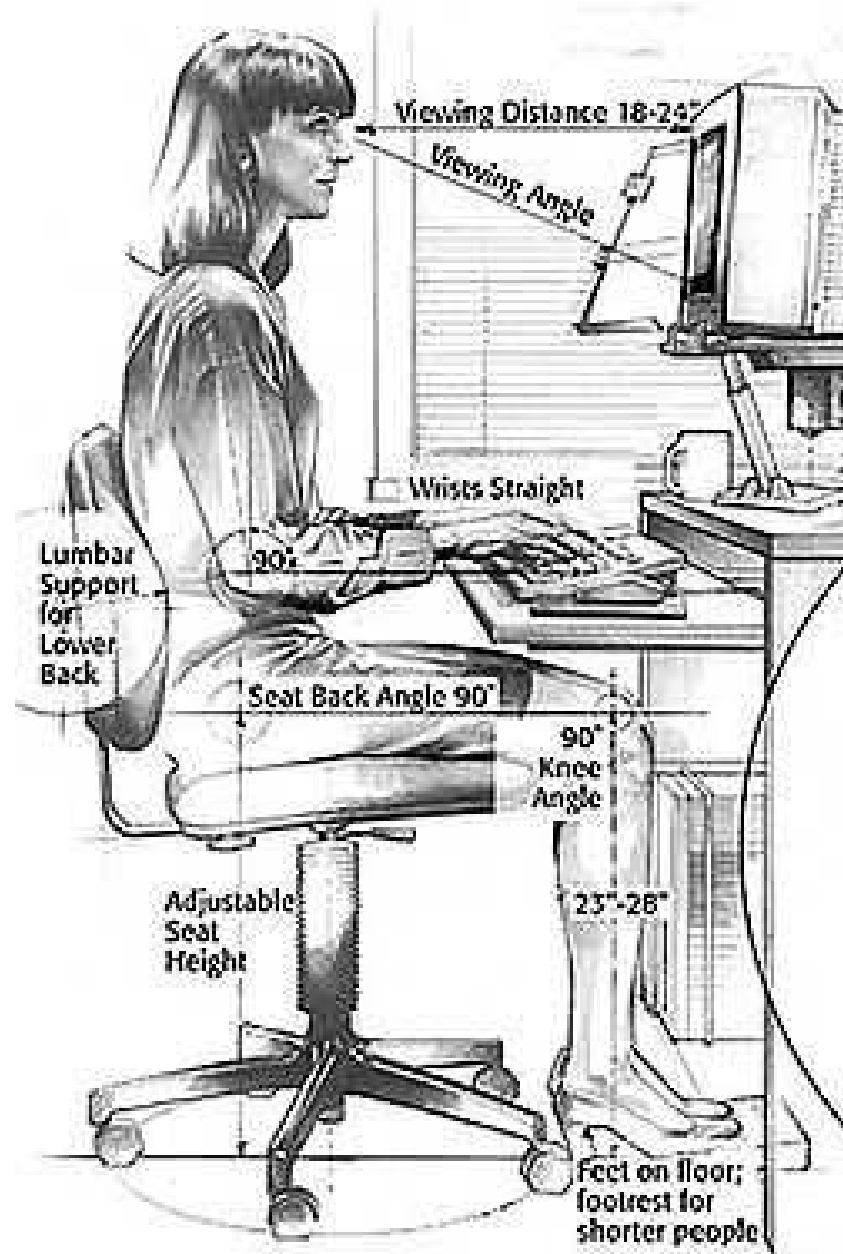
- používané předměty a nástroje svým tvarem mají co nejlépe odpovídat pohybovým možnostem případně rozměrům lidského těla

Příklady:

- Například vhodně navržená židle má tvarem sedáku sedícímu napomoci, aby seděl vzpřímeně, a předcházet tak křivení páteře. Podobný význam může mít i výška židle atd.

Příklady:

- Ergonomie se například zabývá velikostí pracovního stolu, umístěním a tvarem ovládacích prvků strojů a zařízení.
- Pro optimalizaci práce s počítačem stanovuje například vhodný maximální počet pohybů prstů při ovládní klávesnice a zabývá se i uspořádáním prvků na obrazovce.
- Oblast ergonomie je ovšem ještě širší, než je zde naznačeno, a zahrnuje i návrh pomůcek pro postižené a podobně.

Antropometrie

- Antropometrie je jedna ze základních výzkumných metod antropologie, tedy věda o člověku, jeho vývoji v čase, kultuře, atd.
- Antropometrie je systém měření a pozorování lidského těla a jeho částí.
- Podkladem pro měření je soustava antropometrických bodů na hlavě, trupu a končetinách.

Antropometrické body

- Jejich poloha byla stanovena mezinárodní dohodou.
- Jsou to většinou místa, kde je kostra překryta pouze kůží, nikoli svaly či tukem (viz obr.).
- V praxi se antropometrické vyšetření uplatňuje např. v lékařství, textilním a oděvním průmyslu, ve strojírenství, kriminalistice atd.

Antropometrie

- Tělesná výška
- Tělesná hmotnost
- BMI
- Index centrální obezity (WHR)
- Rozpětí paží
- Obvod hrudníku
- Obvod hlavy
- Obvod pasu
- Délka končetin

Pánské oděvy - výšková skupina 182
(Atypické výškové velikosti: 170, 194)

Velikost	44	46	48	50	52	54	56	58	60	62	64
Obvod hrudi	88	92	96	100	104	108	112	116	120	124	128
Obvod pasu	74	78	82	88	94	100	106	112	118	124	130
Obvod boků	92	96	100	104	108	112	116	120	124	128	132
Velikost košil											
Obvod krku	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47

Dámské oděvy - výšková skupina 170

(Atypické výškové velikosti: 160, 178)

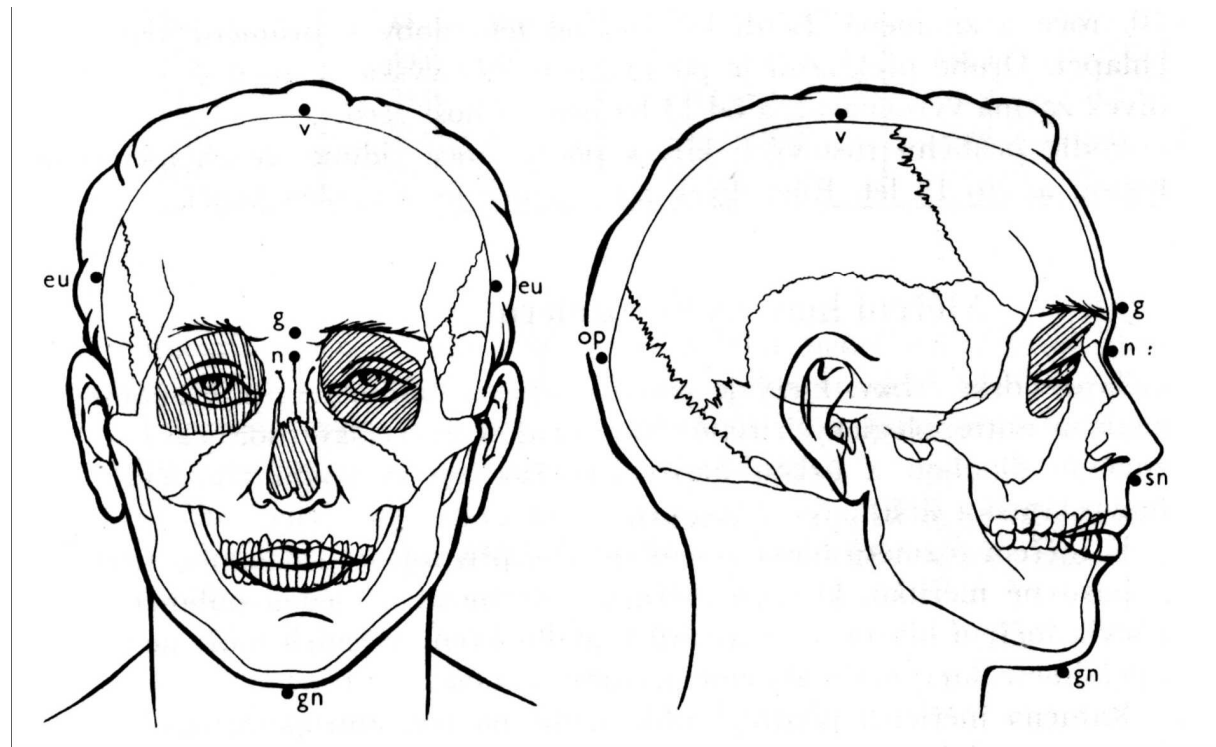
Velikost	42	44	46	48	50	52	54	56	58	60	62	64
Obvod hrudi	84	88	92	96	100	104	108	112	116	120	124	128
Obvod pasu	66	70	74	78	82	86	90	94	98	102	106	110
Obvod boků	92	96	100	104	108	112	116	120	124	128	132	136

Velikost bot

UK	3,5	4,5	5,5	xxxx	7,5	8	8,5
EUR	36	37	38,5	xxxx	41	42	42,5
USA	4	5	6	xxxx	8	8,5	9
cm	22	23	24	xxxx	26	26,5	27

- **Postup pro výběru velikosti boty:**
  - Využijte stávající velikost bot stejné značky a pokud možno si objednejte stejnou
- Nebo:
- Na papír si obkreslete obvod chodidla
- Délku potom změřte v nejdelším místě = MONDO délka v cm chodidla, K délce přidejte 0,5 cm. Dle této délky pak vyberte v tabulce velikostí značky příslušnou velikost. S největší pravděpodobností zvolíte tu správnou velikost.

Antropometrické body hlavy

- v – vertex, g – glabella, n – nasion, gn – gnathion,
- sn – subnasale, eu – euryon, op – opisthokranion

Antropometrie

- soustava metod pro měření různých znaků lidského těla a jeho částí.
- Vedle **somatometrie** (měření velikostí na živém nebo mrtvém těle, zjišťování údajů o tkáňovém složení a funkčních ukazatelích)
- zahrnuje kefalometrii (měření hlavy),
- měření kostí (osteometrie)
- lebky s dolní čelistí (kraniometrie).
- Rozměry jsou zjišťovány mezi antropometrickými body, zpravidla hmatnými na kostře.
- **Hlavní antropometrické znaky:** výška a hmotnost těla, výška vsedě, obvod hrudníku normální a měřený při maximálním nádechu a výdechu, obvod gluteální, břicha, obvod jednotlivých částí končetin, šíře ramen, pánve, průměry hrudníku, hloubka pánve, délka a šířka mozkovny, výška a šířka obličeje a výška a šířka nosu.
- Pro **měření různých funkčních a výkonnostních ukazatelů** a pro určení podílu tělního tuku a beztuké tělní hmoty se používá řada testů a zařízení, např. spirometr, podvodní váha, kaliperometr, metody značených radioizotopů, dynamometr, bicyklový ergometr a jiné.

Antropometrická měření

Rozměry jsou zjišťovány mezi antropometrickými body, zpravidla hmatnými na kostře.

Hlavní antropometrické znaky:

- výška a hmotnost těla,
- výška vsedě,
- obvod hrudníku normální a měřený při maximálním nádechu a výdechu,
- obvod gluteální,
- Obvod břicha,
- obvod jednotlivých částí končetin,
- šíře ramen, pánve,
- průměry hrudníku,
- hloubka pánve,
- délka a šířka mozkovny,
- výška a šířka obličeje a
- výška a šířka nosu.

Antropometrická funkční měření

- Pro měření různých funkčních a výkonnostních ukazatelů a pro určení podílu tělního tuku a beztuké tělní hmoty se používá řada testů a zařízení
- Spirometr
- Kaliperometr
- Dynamometr
- Bicyklový ergometr

Hlavní antropometrické znaky:

- **výška a hmotnost těla,**
- výška vsedě,
- obvod hrudníku normální a měřený při maximálním nádechu a výdechu,
- obvod gluteální, břicha, obvod jednotlivých částí končetin,
- šíře ramen, pánve,
- průměry hrudníku,
- hloubka pánve,
- délka a šířka mozkovny,
- výška a šířka obličeje
- výška a šířka nosu.

Používané metody ve fyziologii práce I.

- Antropometrická a ergonomická měření
- Časový snímek

Používané metody ve fyziologii práce II.

- posouzení technologie výroby a jejího vlivu na zaměstnance
- zhodnocení rizika vzniku nemoci z povolání nebo jiného poškození zdraví vlivem práce

Používané metody ve fyziologii práce III.

- Metodiky:
- **celosměnové kontinuální měření srdeční frekvence, tabulkový výpočet, nepřímá kalorimetrie** pro objektivizaci celkové fyzické zátěže
- **integrovaná elektromyografie** slouží k objektivizaci lokální svalové zátěže
- **gravimetrická metoda sledování ztrát tekutin** pro objektivizaci pracovní tepelné zátěže
- **souběžné sledování mikroklimatických podmínek** a stanovení tříd práce pro posouzení pracovní tepelné zátěže
- **biomechanická analýza pracovních činností z videozáznamu, antropometrická měření** pro posuzování ergonomického uspořádání pracovního místa, pracovních poloh a pohybů jednotlivých částí těla

Přístroje a programy pro fyziologická měření

- EMG Holter umožňuje celosměnový záznam čtyř EMG signálů a pulsní frekvence vypočtené z jednosvodového EKG. Při snímání EMG jsou ukládány integrální hodnoty a hodnoty frekvence EMG signálů. Přístroj dále obsahuje volný DC kanál pro připojení vnějšího modulu, například teploty.

Digitální tenzometr

- Digitální tenzometr je komplexní přístroj, který za použití sady výměnných nástavců a přípravků umožňuje měření síly tahu či tlaku různých pákových ovladačů (sloupové vrtačky, ruční lisy ap.), měření zátěže při přemísťování břemen, vážení břemen, měření síly potřebné pro stisk ovladačů, měření tažných a tlačných sil při manipulaci s vozíky a v neposlední řadě i snímání síly stisku ruky.
Souprava sestává z měřicího přístroje s externím tenzometrickým snímačem, výměnných měřicích rámců, sady upínacích přípravků, sady měřicích nástavců a počítačového programu.

Aplikace EVKAT

slouží ke zpracování a výpočtu energetického výdeje a fyzické zátěže pro odbory pracovního lékařství a fyziologie práce. Výpočty jsou v souladu s normou ČSN EN 8996 Ergonomie - stanovení tepelné produkce organismu.

GETA veřejná obchodní společnost
Výroba speciální zdravotnické techniky
Na Hroudě 31, Praha 10, 100 00

KATEGORIZACE PRÁČE
Fyzická zátěž - energetický výdej

Identifikační údaje
Organizace: Geta
Pracovník: Nováková Jana
Práce:
Pohlaví: Z
Věk: 44let
Profese:
Datum sledování: 15.11.2004

Výpočet EV
Počátek sledování: 8:05:00

TYP	POLOHA	ČAS [min]	[%]	EV [kJ]	ODECH [min]
OEV	sed	90,00	21,42	165,00	,00
	klak	12,00	2,86	151,83	4,92
	dřep	60,00	14,29	218,15	,00
	leh	45,00	10,71	539,93	14,85
	výpon				
	hl.předklon	30,00	7,14	377,41	12,30
	předklon	15,00	3,57	242,91	11,10
	stoj	60,00	14,29	698,09	15,00
	chůze	45,00	10,71	441,76	,00
	stoupání	15,00	3,57	273,78	13,50
VNT		48,00	11,43	458,88	,00
CELKEM		420,00		3,57 MJ	71,67

Kategorie pro Q_a 2 Q_a 104,85 W/m²
Kategorie pro Q_{max} 2 Q_{max} 304,00 W
Kategorie výlechná 2

Srdceň frekvence
SF delta měření 450,00 min. **EV brutto 101,00W/m²**
SF celozměnová 89,00
SF max. 136,00
SF klidová 72,00
SF delta 17,00

Oborné posouzení provedl: Petr Gadourek
Zpracováno dne: 22.11.2004

Ad: 201 02 008
Tel: 201 02 008
Email: info@geta.cz

Pracovní výkon

- osobní předpoklady jedince
  - tělesné a duševní schopnosti, kvalifikace, zdravotní stav, pracovní motivace
  - posuzování zdravotní způsobilosti
- pracovní podmínky
  - teplota, vlhkost, prašnost, osvětlení, hlučnost, toxické látky, tempo (rychlé, monotonie), pracovní poloha, jednostranné zatížení...

Seminární práce

ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI

Fakulta zdravotnických studií

Nelékařské zdravotnické obory

ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI

Fakulta zdravotnických studií

Nelékařské zdravotnické obory

Ochrana veřejného zdraví

Fyziologie práce

Témata seminárních prací :

1. antropometrie

- V tabulce uveďte základní antropometrické údaje alespoň 5 osob (spolužáci, rodiče atd)
- Tělesná výška
- Tělesná hmotnost
- Rozpětí paží
- Obvod hrudníku
- Obvod hlavy
- Obvod pasu
- Délka dolních končetin (od pasu)

Jako další údaj uveďte

- věk těchto osob
- klidovou tepovou frekvenci
- tepovou frekvenci po chůzi (cca 10 min rychlé chůze, cca 1 km) nebo tepovou frekvenci po chůzi do schodů (5 pater – zde 3.np.-8.np.) – prosím uveďte do komentáře tabulky jakou zátěž jste zvolili
- typ vykonávané práce (např. studující, kancelářské práce, event. přímo název profese – v komentáři uveďte event. podrobnosti o práci)
- možné poškození zdraví vzniklé v práci
- posoudit vhodné pracovní polohy
- popsát rozmezí manipulační roviny – výška pracovní plochy, dosah pohybů apod.

Údaje můžete vepsat do Excelové tabulky + komentář ve Wordu.

Termín odevzdání: 26.10.2011

V Plzni 14.9.2011

as.MUDr.Vendulka Machartová, Ph.D
Přednosta KPL

Ochrana veřejného zdraví

Fyziologie práce

2.kosti, úpony, svaly, šlachy a nervy horních končetin

- uveďte v přehledu názvy
- uveďte anatomické souvislosti
- uveďte základní funkce z hlediska pohybu (flexe, extenze, abdukce, rotace, pronace, supinace..)
- možno i práci doplnit anatomickými obrázky
- údaje možno zpracovat formou tabulky

Literatura:

kromě doporučené literatury výuce předmětu (viz syllabus) je vhodné použít:

- anatomický atlas (Šinělníkov, Told) event. učebnice anatomie (Borovanský, Čihák)
- neurologie
- ortopedie
- Memorix – Vademecum lékaře, autor Conrad Droste, Martin von Planta
- Internetové zdroje: SZU, BOZP
- <http://www.nemocizpovolani.cz> Společnost nemocí z povolání ČLS JEP
- <http://www.ccohs.ca/> Canada's National Centre for Occupational Health and Safety informations
- Apod.

Termín odevzdání: 30.11.2011

V Plzni 14.9.2011

as.MUDr.Vendulka Machartová, Ph.D
přednosta KPL